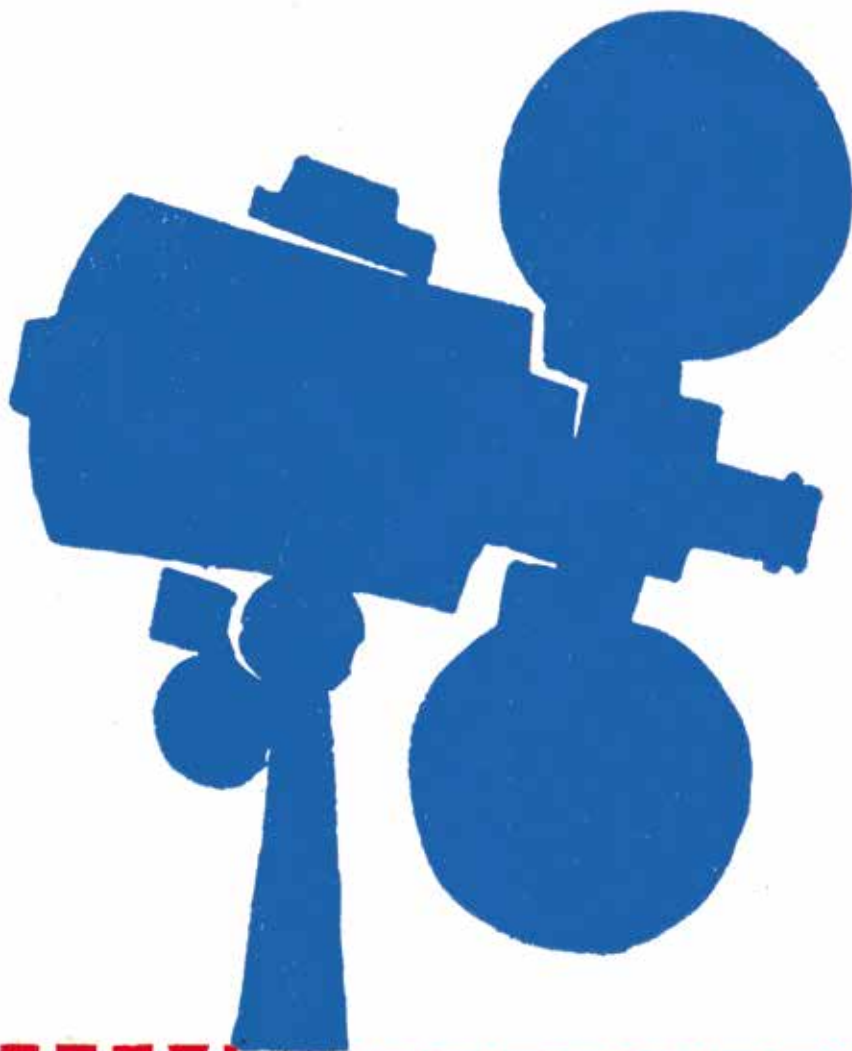

ajmo u kino!

ajmo u kino!

Kulturni život u Kaštelima na prijelazu iz 19. u 20. stoljeće obogaćen je osnivanjem raznih pjevačkih, glazbenih i športskih društava. Osnivaju se pučke knjižnice i čitaonice te različita sokolska društva. Zbog procvata kulturnih društava krajem 1902. godine planirana je gradnja Doma kulture u Donjim Kaštelima. Korisnici su trebali biti pjevačko-dramsko društvo „Bijać“, pjevačko-tamburaški zbor „Bijačka vila“ i glazbeno društvo „Glazbarski sklad“. U Kaštel Lukšiću osniva se Hrvatsko glazbarsko društvo „Biranj“, a u Kaštel Sućurcu društvo „Putalj“ i „Vitez sv. Jurja“.

Podaci o počecima kinoprikazivačke djelatnosti šturi su i dijelom nedostupni. Imamo podatak da je kaštelanska mladež s putujućim kinosekcijama u filmskim radostima počela uživati već početkom 20. stoljeća, iako su filmovi bili kratki. Pedesetih godina filmovi su trajali oko šezdeset minuta. Putujuća kina stvorila su publiku koja je nakon Drugog svjetskog rata rado posjećivala kinopredstave po cijelim Kaštelima.

Na Brcu u Kaštel Novome iza Drugog svjetskog rata djelovao je Dom kulture koji su koristili članovi amaterskog glazbenog i dramskog društva, tzv. *diletantska družina*. U sklopu Doma kulture djelovalo je i stalno kino u kojemu su se filmovi prikazivali tri puta tjedno. Kino je uskoro prebačeno u prostorije zgrade osnovne škole i tamo egzistiralo do izgradnje nove kinodvorane u Kaštel Starome. Kino „Donja Kaštela“ popularno je zvano Jadran i djelovalo je do kraja osamdesetih godina.

U Kaštel Kambelovcu mještani su uz pomoć iseljenika u Ameriku kupili kinoaparaturu te su otvorili kino 1957. godine. Kino u Bratskoj kući djelovalo je do šezdesetih godina 20. stoljeća.

U Kaštel Gomilici je na rtu Giričić 1963. godine u okviru kompleksa Društvenog doma tvornice „Jugovinil“, po projektu Vuke Bombardellija, izgrađena prva suvremena sa 700 sjedalica. Dom je postao mjesto koje su i mladi i stari rado posjećivali, a za kinopredstave tražila se karta više.

U Kaštel Sućurcu djelovanjem tvornice cementa „Partizan“ izgrađena je kinodvorana koja je služila i za razne druge svečanosti, danas se naziva „Sveti Juraj“

Čudna djevojka (1962.) Jovan Živanović, SFR Jugoslavija, Avala (MUO)
Marija Oktobar (1959.) Julien Duvivier, Francuska, Abbey films (MUO)
BUtterfield 8 (1960.) Daniel Mann, SAD, Afton-Linebrook (MUO)
Crveni krug (1960.) Jürgen Roland, Njemačka, Rialto Film, Constantin Film (MUO)
Psiho (1960.) Alfred Hitchcock, SAD, Paramount Pictures (MUO)
Opsada (1956.) Branko Marjanović, Hrvatska, Jadran film
Dvoboj (1957.) Vladimir Petrov, Rusija, Croatia film
Kameni srce (1950.) Paul Verhoeven, Njemačka, Croatia film
Na apaškoj granici (1948.) John Ford, SAD, Argosy Pictures
Rikard lavljeg srca (1954.) David Butler, SAD, Warner Bros.
Dnevnik Ane Frank (1959.) George Stevens, SAD, 20th Century-Fox
Ulica snova (1957.) Rene Clair, Francuska, Italija, Croatia film

Kino u Kaštel Lukšiću

U Lukšiću je u kaštel Vitturi ponekad dolazilo putujuće kino koje je prikazivalo „Filmske novosti“ (žurnal) te razne ratne i domaće igrane filmove.

1947. godine članovi Poljoprivredne zadruge dobrovoljnim radom i sredstvima mještana sagradili su Zadrugni dom koji je dovršen 1949. godine. Početkom 1950-ih godina Lukšićani su se domislili i tamo smjestiti kino. Zadrugari su kupili prvu opremu u Blatu na Korčuli. Otvaranju kina pogodovalo je i to što su u tvornici „Jugovinil“ mijenjali kinoopremu te su mještani iskoristili priliku i preuzeli njihov stari projektor marke „Korlajt“ koji su 1953. godine montirali Lovre Savin, Ivan Omašić i Josip Šparmajer.

Kino je otvoreno na Dan Republike 29. studenog 1953. godine. Poljoprivredna zadruga, koju je u to vrijeme vodio Rozarijo Novak-Musin, bila je zadužena za organizacijsku, financijsku te tehničku brigu oko kina. Prvi kinooperater bio je Ivan Omašić do 1955. godine, mijenja ga Josip Šparmajer. Kinodvorana mogla je primiti više od 500 gledatelja i u njoj su se održavali razni skupovi mještana, dramske i glazbene priredbe, svečane akademije, predavanja i društveni plesovi tzv. *šerate*.

Kinopredstave bile su rado posjećene i tražilo se mjesto više. Za vrijeme prvih prikazivanja gledatelji su sjedili na *bancima* koji nisu bili numerirani. Ponekad bi gledatelji donosili stolice iz svojih kuća ili bi cijelu predstavu stajali na nogama. Zidovi dvorane bili su obojeni vapnom, a strop obložen tankom izolacijom sive boje.

Stara kinooprema i istrošene elektroinstalacije dovodile su do optički i tonski loših projekcija koje su se često prekidale. Dostavljeni filmovi bili su tehnički nekvalitetni: vrpce su bile lako zapaljive, slika je bila izbrazdana, perforacija oštećena sa slabim optičkim zapisima. Rezultat su bile loše i negledljive projekcije zbog čega je publika burno iskazivala svoje nezadovoljstvo zvižducima i povicima „*posvitli sliku!*“, „*popravi ton!*“... Na uzvike bi im voditelj kina Rozarijo dovikivao: „*ne zviždite, oli ne vidite da je film snimljen po mraku!*“ Znao je da lošu opremu kinooperater ne može popraviti. Nestankom struje film bi bio prekinut, u pomoć pozivan mjesni električar Božo Andromak koji bi otišao do trafostanice, pregledao i promijenio pregorjeli osigurač, a ako kvar ne bi otklonio predstava bi bila odgođena za drugi dan.

Prvi film koji je bio prikazan u kinu u Kaštel Lukšiću bio je *Pustinja straha - Along the Great Divide*. Prije svake kinopredstave prikazivan je „filmski žurnal“ proizvođača „Zastava-film“ koji je bio informativno-propagandnog karaktera. Kino program bio je bogat i raznolik, prikazivali su se razni žanrovi – komedije, drame, trileri, kaubojski, povijesni, kriminalistički i ratni filmovi. Najpopularniji bili su kaubojski i povijesni filmovi za koje bi održali dodatne projekcije ako bi došlo više nego uobičajeno gledaoca. Filmovi su bili različitih proizvodnja – njemački, američki, francuski, talijanski i domaći.

Zbog derutne dvorane i zastarjelog projektora 1959. godine kino je prestalo s radom. Nadahnuti gradnjom Radničkog doma na Giričiću, Lukšićani su već 1960. godine odlučili obnoviti staru zgradu. Uz pomoć radnika tvornice *Jugovinil*

započela je obnova koja je trajala od 1961. do 1964. godine. Organizirane su i omladinske radne akcije za grube radove, interijer je dizajnirao solinski slikar Jurica Kezić, a postavljanje instalacija nadzirao Davor Rodin. Kinooprema naručena je u slovenskoj tvornici „Iskra.“

Kino je svečano otvoreno 24. listopada 1964. godine uz prikazivanje filma „Dnevnik Anne Frank“. Zadržni dom preimenovan je u Dom kulture, a upravljanje kinom preuzela je Mjesna zajednica Kaštel Lukšić. Filmske plakate dostavljali su distributeri filmova.

Kinoprojekcije prikazivane su zimi četiri puta tjedno, a ljeti svaki dan. Filmski plakati bili su obješeni ispred kina i na oglasnoj ploči na zapadnoj kuli kaštela Vitturi. Dvoranu i ostale pripadajuće prostore koristila je i amaterska dramska skupina, limena glazba i klapa „Bonaca.“ Bio je to centar društvenog i kulturnog života Kaštel Lukšića i cijelih Kaštela; mjesto druženja, zabavljanja i plesa. U šezdesetima i sedamdesetima kino je bilo rado posjećeno, ali dolaskom osamdesetih, a s njima i novih medija, posjećenost je opadala, te je kino zatvoreno 1990. godine. Ivo Rabadan, koji je radio kao kinooperater, svjedoči da je u skoro trideset godina djelovanja kina, do 1990., prikazano oko 2900 različitih igranih filmova i odigrano preko 600 predstava.

Nakon zatvaranja kina prostor egzistira kao disko klub „Elefant“ koji je ponekad imao ponoćne kino predstave. Grad Kaštela preuzima prostor i ustupa ga župi Kaštel Lukšića za „Pastoralni centar Svete Obitelji“ koji je djelovao do 2021. godine. Grad Kaštela započinje obnovu prostora za potrebe kulturnih manifestacija. Prilikom obnove u zgradi smo zatekli dva kinoprojektora, od kojih smo jedan izložili kao eksponat stalne izložbe u sklopu novog Kulturnog centra.

KINOPROJEKTOR NP-21, Iskra/ Kranj, 1955. godina >

KINOPROJEKTOR KN-3, Iskra/ Kranj, 1963. godina

Literatura:

Gradnja Zadržnog doma u Kaštel Lukšiću, (1948, travanj 21.), Slobodna Dalmacija, str.2
Narodno prosvjećivanje na području splitskog kotara (1946, srpanj 2), Slobodna Dalmacija, str.3
Oblasna putujuća sekcija (1948, ožujak 27), Slobodna Dalmacija, str.7
Oblasna putujuća kino sekcija (1948, travanj 18.) Slobodna Dalmacija, str.2
Zadruga u Kaštel Lukšiću kupila kinoaparaturu, (1952, siječanj 18.), Slobodna Dalmacija, str.3
Na gradilištu zadržnog doma u K- Lukšiću, (1948, kolovoz 6), Slobodna Dalmacija, str.3
Otvoreno kino, (1957., listopad 4.), Slobodna Dalmacija, str.3
Omašić, Vjeko. 2003. *Kaštela od prapovijesti do početka XX. stoljeća*. Kaštela
Rabadan, Ivo. Kino u Kaštel Lukšiću. u: Kaštelanski zbornik, 2007, 8, Kaštela, 375-383
Marasović, K., Plekić, R., Ćurković, M. *Arheološka i arhitektonska baština na prostoru bivše tvornice „Jugovinil“ Kaštel Sućurcu*, u: Kaštelanski zbornik 10, ur.:Burić, T., Kaštela, 2013., str. 141-160
Prema kazivanju Antona Livakovića, Žeravice i Ive Rabadana
Plakate kina (Čudna djevojka, Psiho, Marija Oktobar, Crveni krug i Buterfield 8) ustupio Muzej za umjetnost i obrt, Zagreb

In the last century, cinemas were the center of cultural and social life, especially in smaller communities where the cinema became synonymous with entertainment and socializing. From the beginning of the century, the people of Kaštela fell in love with movies with traveling film sections, and after the Second World War, they built a number of movie theaters in Kaštela. There were movie theaters in Sućurac, Gomilica, Kambelovac, Lukšić, Stari and Novi.

In Kaštel Lukšić, the Agricultural Cooperative began to build a Cooperative Home in the late 1940s. The residents of Lukšić built the home, which was opened in 1949, with free labor and donations. After some time, in agreement with the "Jugovinil" factory, they took over their old cinema equipment, which they transferred to the Cooperative Home and opened a cinema. The cinema was officially opened on Republic Day in 1953. The first film shown was *Along the Great Divide*. Before the cinema show, a "film newsreel" - news - would be shown. It was produced by "Zastava-film" and was informative and propaganda in nature.

The cinema was large and could accommodate more than 500 spectators and, in addition to being a cinema, served the community for other festivities and events. Various gatherings of locals, dramatic and musical performances, formal academies, lectures and social dances, so-called you're joking.

The people of Lukšić liked to go to the cinema and often asked for a higher seat. During the first screenings, viewers sat on unmarked "benches" and could sit as they wanted. Later, the hall was equipped with numbered chairs. The walls of the hall were painted with lime, and the ceiling was covered with thin gray insulation. The cinema was closed in 1959 due to the poor condition of the building and equipment. Just two years later, the cinema was renovated, new equipment was acquired and it was officially opened on October 24, 1964. The first film shown was *"The Diary of Anne Frank"*. The cooperative home was renamed the Cultural Center, and the local community of Kaštel Lukšić took over the management of the cinema.

Cinema shows were held four times a week in winter, and every day in summer. In the 1960s and 1970s, the cinema was well attended, but with the arrival of the 1980s, and with them the new media, attendance declined. In 1991, the cinema was officially closed.

Ivo Rabadan, who worked as a cinematographer, testifies that in the nearly thirty years of operation of the cinema, until 1990, around 2,900 different feature films were shown and over 600 performances were performed.

Ajmo u kino! / Izdavač: Muzej grada Kaštela Lušiško brce 5, dvorac Vitturi, 21215 Kaštel Lukšić Tel. 021260245

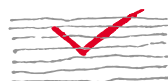
E-mail: muzej-grada-kastela@st. t-com.hr www.muzej-grada-kastela.hr

Za izdavača: Ivan Šuta/ Autori postava stalne izložbe: Iva Prolić, Sanja Acalija / Tekst kataloga: Iva Prolić

Tehnički postav izložbe: David Milić, Zlatko Smoljko / Grafičko oblikovanje i prijelom: Neven Marin

Tisak: Dalmacijapapir / Naklada: 300 kom

ISBN 978-953-8504-03-7

MUZEJ GRADA KASTELA

